

KONTRA FERENC

Határfolyó

Az erdőből fejszecsapások és vezényszavak hallatszottak. Néha egy-egy lövés. Lesznek, akik megérik a telet. „Azelőtt sem lettem volna büszke arra, hogy katonávágyok, most meg egyenesen cselédnek érzem magam”, mondta S. a szokásos napi járőrözésre gondolva, miközben azon tanakodtunk, hogy tegyünk-e még egy kört a fogolytábor felé, vagy menjünk vissza mindjárt a szálláshelyünkre, a valamikori bolt épületébe, hiszen úgysem ellenőriznek bennünket ekkora hőségben, különben is: most részegen fetrengenek, tegnap leállítottak két vörös-keresztes kamiont a Fájzásban, az alkoholt elszedték, a többit továbbengedték. Markukkal kifacsarják a barackot, rá a szeszt. „Nézzünk körül a házban, hátha sikerült valamit elrejtene ennek a szerencsétlennek, amit nem találtak meg”, és M. indult be elsőnek az udvarba, ő volt mindenben a legbátrabb, mintha előre megérezte volna, hova telepítettek aknákat, a legöregebb baka volt, ráadásul egyetlen karcolás nélkül. Vízet húzott a kútból, és elsőnek ivott a vödörből. „Majd éppen mérég!” – röhögött tele szájjal, csak úgy fröcsögött szét, mint amikor a kutya kijön a vízből. Kiemelte a vödört, és a tartalmát magára öntötte. Végigkúszott a lánc a korhadt deszkákon, aztán lecsörrent a porba összetekeredve, mint valami síkos kígyó. „Majd húztok magatoknak, ha inni akartok”, vetette oda indulóban, csahosan és vizes ingét csapkodva. Átlépte a cipőket a küszöbön. S. elindította a kereket, visszalódította a vödört, és a kiszáradt fahenger huhogva tekerte le a derekáról a kötelet. A víz tiszta volt, egy ló is megirigyelhette volna, a mennyiséget is, amit megittam. A bejárat mellett a hófehérre meszelt falon messziről feketélt a kereszt a négy c betűvel, alatta a felirat: *nebeski narod*, amit természetesen a keresztesekre kellett érteni, nem pedig a helybéliekre, akikre leginkább az volt jellemző, hogy eltűntek, elmenekültek, közmunkában lövészárkokat ástak.

Kifosztott bazárra hasonlított a szoba. Mintha egy egész karaván taposott volna végig a selymeken, a több vég vörös bársonyon, amely részben még az ablakokról lógott, részben pedig a padlón kúszott végig, mintha az elhagyott ház magas rangú vendéget várna. M. ledől az egyik heverőre: „Dule azt mondta, hogy hazahoztam bennünket, mire kezdődik az egyetem.” Más körülmények között már régen otthon lehetnénk, már nem is számolom a napokat, mert csak dühös leszek, mondtam. „Miért, nem érzed itt jól magad?” – kérdezte kajánul, és a jobb karját a feje alá gyűrte. Az egyik népnek bűn arra gondolni is, hogy egy államban szeretne

élni, míg a másik törekvése ilyen irányban jogos, gondoltam magamban, de egészen mást mondtam: „Sokkal jobban érezném magam, ha nem vágták volna le Dule emberei a kecskénket”, és tudtam, hogy ezzel olyan érvet hozok elő, amely sokkal jobban fáj holmi jogosság felemlégetésénél, mert ha éhségről esett szó, a mi falkánk hihetetlenül összetartó lett. A kecskét egy elhagyott ház pajtájában rejtették el. Nem is hoztuk el onnan, csak etetgettük. Azok vittek neki enni, akik éppen járőröztek, szépen hízott már, amikor Dule emberei megtalálták, „vagy valaki elárulta közülünk, és az este ott lakmározott velük a tejátvevőhelyen”, gondoltam tovább hangosan, hátha ez jobban hat M.-re, mint az ideológia. „És ugyan miért árulta volna el?” Mert ennek egyhamar nem lesz vége, és máshogyan nem jutsz haza, csak ha megalázkodsz, és a kezükre játszol. Nekik megéri maradni, mert még találnak fosztogatnivalót, ez a tyúktolvajok háborúja, de mi, egyetemisták csak közkatonák vagyunk, és hivatalosan éppen máshol teljesítünk szolgálatot. A katonakönyveink egy közönséges szélhámos fiókjában porosodnak, és végül olyan dátumot ír majd be, amilyent akar, attól függően, hogy segítettél-e mosógépeket és tévéket pakolni a kamionokra, és abban az ingben szerelünk le, amit akkor mostak ki utoljára, amikor bevonultunk. „Talán csak azért árulta el, ha lesz egy nő, beengedjék a sorba”, válaszoltam némi gondolkodási idő után. „Húztam még egy vödörrel”, mondta S., szokásos félénkségével szemügyre vette a terepet. Leült a felgöngyölt szőnyegre. Aprólékosan átnézett egy kartondoboznyi levelet és képeslapot. Néhány havas hegycsúcsot rakott a földre meg tiroli kürtöket, felolvasva róluk néhány sort, melyekből kitűnt, hogy a fiatalok vendégmunkások. „Akkor meg miért nem pucolt hozzájuk idejében a tata, mintha nem tudta volna, hogy itt mi lesz”, aztán tovább fejtegette M. – jóindulatúan és meggyőződéssel –, hogy a falu népének mit is kellett volna tennie, hogy békésen rendeződjön a helyzet ezen a vidéken. Szerencsések van, hogy az albánokat nem mozgósítottatok ebben a háborúban, gondoltam magamban, nem is érték volna meg a reggelt, álmotokban a torkotokon akadt volna a burek. Gondolni csak szabad valamit, rettentem meg, amikor M. előrántotta a fegyverét, csak úgy lazán, a gatyájából, és ragyogott a szeme, mint kölyköknek a fagyalttól: „Apám vette a piacon, amikor legutóbb szabadságon voltam, Smith & Wesson, egy félautomata pisztoly, amit a német Carl Walther GmbH fejlesztett ki a rendfenntartó és biztonsági erők, valamint a civil piac számára, a korábbi P88 és P5 modellek leváltására, nyolcvankétezerbe került. És Walthernek hívják, tudjátok, mint Titót, aki Szarajevót védte, hah, hozzájuthattam volna hivatalosan is, de túl hosszú sor állt, ahol az engedélyt kellett aláírni. Aztán meg azért álljak sorba, hogy golyót adjanak? Ugyan már! A piacon vehetsz kilószámra, és az eladó csak egy üveg sör árát teszi rá.” Kilónként vagy dobozonként, golyónként vagy füzérszám, kérdeztem volna, de ő már válaszolt: „A lényeg az, hogy mindenki meg tudja védeni magát, nem csinálnak ebből nagy ügyet.” Azon gondolkodtam, meddig lehet így együtt élni, hogy mindenki

mást mond, mint amit gondol, mást tesz, mint amit ígér, hova lehet menni ilyen útlevelemmel.

S. egy útlevelet talált a dobozban. Egy idős férfi fotója alatt ákombákom aláírás, mint aki életében alig írt le mást a nevének kívül. És az útlevelem teljesen üres, csak a hosszabbítások dátumai sorakoznak egymás után. De nem utazott el soha. Aztán S. előhúzott egy ágy alól egy LEVIS 1034 felírt dobozt, amerikai zászló díszítette a szabadságszoborral. Kicsomagolatlan walkman került elő. Elemeket is talált hozzá. Feltette a fülhallgatót, aztán újra levette, felerősítette, amennyire csak lehetett, odahajoltam, hogy a híreket meghallgassam: még a múlt szombaton orvul meggyilkolt két gyermeknek a tegnapi temetése sem zajlott le nyugodtan, a szarajevói központi temetőre a kétéves Vedrana Glavaš és az egyéves Roki Sulejmanović temetésekor több lövedék hullott, és súlyosan megsérült az elhunyt kislány nagynyja... Nem ismeretes, hogy a harcokban a temetőt véletlenül vetették-e tűz alá, vagy pedig valaki szándékosan lőtte gránátokkal a halottas menetet. A találatok pontossága alapján következtetnek ez utóbbira a külföldi hírügynökségek... A temetésen a meggyilkolt gyermekek rokonain kívül a két gyermeknek a szarajevói árvaházból való társai is részt vettek; Vedranát, a szerb kislányt és Rokit, a muzulmán kisfiút egymás mellé temették. A másik hír pedig arról szólt, hogy harminc éve hunyt el Marilyn Monroe, egy tutaj sodorta el a Soha Vissza Nem Térés folyóján.

Az üres töltényes bőrdoboz mellé csatolta S. a walkmant, és úgy örült neki, mint a karácsonyi ajándéknak. M. visszanyomta félautomata pisztolyát az övébe, természetesen megint úgy, hogy a markolata kikandikáljon, és mindenki láthassa.

Leballagtunk a főutcáig. Cipószerű felhők úsztak el a rét felé, és még éhesebb lettem. M. egy dalba kezdett egy sasfészekben született balkáni népről. Ereszkedtünk lefelé. A holland békefenntartók fehér dzsipje tűnt fel a kanyarban, vastag port kavart maga után. A két színes bőrű katona tükrös napszemüveggel és almát majszolva olyan volt, mint az egzotikus tájra tévedt hawaii turista. Utáltam a járőrözést, mert utána jelentést kellett tennünk Dulénak. S. egykedvűen ballagott közepén, pedig jócskán késésben voltunk, halkán dudorászott a rádióval valami régi rock & rollt. Magas cédrusok álltak a tejátvevőhely előtt. Üvöltést hallottunk. Elejtettem az üveget. Meglepetten álltam a tócsa és az üvegszilánkok közepén. Tudhattam volna, hogy csak Dule képes ilyen idélen vicceket csinálni az embe-reivel.

„Hol baszkódtatok eddig, szarvirágok?” – kérdezte a főnök legelragadóbb mosolyával, állítólag már régen várt ránk a jelentés miatt, így nem továbbíthatta megfelelő helyekre, ezúttal tehát nem jár vacsora. És közkatonák különben sem fosztogathatnak. S. homlokán kiütözköztek a várakozás verejtékcseppei. Dule le-tépte róla a fülhallgatót, és elhajította messzire a bokrok közé. Sértette a hiúságát, hogy nem az ő szavaira figyel. Egy gyomorszájra irányított ütés volt a következő mozdulata, amitől S. összezsugorodott, mint a bicska, aztán kapott még egyet a jobb

szemére ökölrel, teljes erőből. Levegőt se mertem venni. M. segített neki kiegyenesedni. „Legközelebb tőkön rúglak, ha nem figyelsz rám”, mosolygott az arcába Dule. S. tekintete tele lett várakozással, mintha maga sem tudná eldönteni, újra összeessen-e, vagy megpróbálja levegőt venni. Megszólaljon végre vagy sírjon. A következő másodpercben váratlanul elhányta magát. Nem tudta visszatartani, görcsösen végigremegett rajta az ingerhullám, amely újra lendítette gyomrának tartalmát, szinte derékszögben lökődött előre a sugár, ahogy egyenesen próbált állni, és mindez őt magát is annyira váratlanul érte, hogy még a fejét sem sikerült elkapnia, így a zöldes lé a főnök mellére csattant, aztán nyálkás lávaként indult le a lába szárán a bokája felé. A kis vörös korcs kutya odaosont, és lefetyelt belőle. „Micsoda bűdös, az anyádat, mit zabáltál össze, megetetem veled kiskanállal!” – letépte magáról az inget, és S. fejére borította, aztán még jól meg is nyomkodta, hogy kellően és egyenletesen maszatolódjon szét a fején, az arcán a saját hányadéka, amely a nyersen megevett sóskától zöldült. Az egyik ház udvarában találunk sóskát, egész nap nem ettünk mást, aztán vizet ittunk rá. Dule vérben forgó szemekkel röhögött, és a lőállásokhoz vezényelt bennünket.

A többiek már elfoglalták a helyüket az aknavető körül. Dule emberei hozták a lövedékeket, megbütykölték őket, ahány egységgel hosszabbított fej, annyi emelet. A lakótelepre irányított üteg hatása elér így a pincéig, hiába vezényelték őket szirénákkal a mélybe, a történelmi igazságok elől senki sem menekülhet. A harmadik hét után kételkedni kezdtem a lövedékeink hatékonyságában, mert sohasem lőttek vissza, talán azért, mert az iskola és az orvosi rendelő között állítottuk fel a hangszereinket. A főnök, mint valami karmester, a tankjából szolgáltatta a ritmust, illetve az indítást és az utolsó akkordot, aztán lehetett egy kicsit futbalozni is a legelőn.

Csak főnöknek szólította magát, szerinte a katonai rangok olyan elavultak. Sűrű szakálla mindent magába foglalt, egyszerre több cigarettacsikket is. A tankjára nagyon kényesen vigyázott: ha valaki nekitámaszkodott vagy összesározta, tízszer békaügetésben kellett körüljárnia, vagy eljátszatta az *Ellenség! Feküdj!* című jelenetet a folyóparti iszapban. Kedvenc szórakozása azonban a százméteres futás volt, tízig számolt, mert szerinte csak így indulhatunk legközelebb az olimpián, aztán kibiztosította a kézigránátot, és azt ordította, hogy még így is jókora előnyünk marad, B. J.-nek mégis amputálni kellett a lábát, a helyi rendelőben csinálta az orvos, érzéstelenítés nélkül.

Dule élt-halt az olimpiáért, az első néhány nap után arról is leszokott, hogy a képernyőre köpjön, ha egy-két szomszédos állam sportolója megjelent a képernyőn. Csak a saját embereinek – az önkénteseknek, tartalékosoknak és szabadcsapatosoknak – járt a kiváltság, hogy vele együtt nézhessék a tuskókról az adást. A csapatjátékok nagy szurkolója volt. „Ki az az aljas áruló ott, aki elvesztette a labdát?” Egy kamion hátsó részén állt az Iskra készülék, fölötte a ponyva, hogy kellően beárnyékolja a képernyőt. Akkumulátor működtette.

„Gól. Gól”, ordította, letépte megint az ingét, és szőrös mellkasán dörömbölt, mint egy gorilla.

Felváltva lopakodtunk mögéjük a bokrok között, hogy ne legyen feltűnő a csoportosulás a kamion orra előtt, így tudtuk meg az eredményeket. A főnök ült a készülék előtt, tehát az első sorban, azután következtek tuskóikon a többiek.

Ekkor szakadt ránk a pokol.

Soha nem felejttem el: egy furcsa, szabálytalan, tükörtojás alakú feketeség jelent meg az égen. Előbb feketedett el minden, és csak aztán hallottuk a robbanást. Aztán nem hallottunk semmit, mintha a dobhártyánkat is kivitte volna a légnymás. A tükörtojás közepén az égen úgy ragyogott át a nap, mint a tojás sárgája. Azért hasaltunk mindannyian, mert ösztönösen a földre vetettük magunkat, vagy mert a lövedék ereje kihúzta alólunk a talajt, nem tudom. Aztán a főhadiszállásra, a tejbegyűjtőhöz futottunk, mert onnét gomolygott a füst. Találat érte a tetőt, égett az egyik gerenda, kipotyogtak az ablakok, szétment a tévé képernyője, néhányan véresen futkostak fel s alá, de csak egy területi védelmis sérült meg komolyabban. Egy másiknak kivitte a kezéből az üveget a repesz, vele ment a fél körme is az ujjhegyével, inkább röhögött kínjában, mint sírt.

„Folyik ez a háború lassan lefelé, mint a trágyalé”, mondta Dule első számú embere, aki a segélycsomagokat szokta beszerezni, mert ő legalább beszélt angolul, és mondott néha valami értelmeset is. Fennhangon énekelte a baljós dalt: *„There is a river called the river of no return.”*

Az alkony egy farönköt bocsátott a vízre. Dulénak éles szeme volt, akár a sasnak, rögtön észrevette, hogy a tábor felől sodorja lefelé, és mintha nem lenne rendben vele valami: az oldalára kapaszkodva egy nő próbált észrevétlenül leúszni a rönkön, de ahhoz túl világos volt, hogy észrevétlen maradjon. Kihasználta a robbanásakor támadt zűrzavart, és majdnem sikerült neki. Mindenki Dulénak akart hízelegni azzal, hogy a zsákmány után ered. M. felkapta a tejbegyűjtő ház kapujának támasztórúdját, és derékig begázolt a vízbe. Kivárta, amíg a víz közel hozza a rönköt, a rúd vaskampóját hátul beleakasztotta a nő ruhájába, és egyetlen mozdulattal leválasztotta a fakéregről. Hiába ordított, szitkozódott a szerencsétlen, még a víz sodrása is ellene dolgozott, vergődött, mint a kifogott hal, hiába próbálta a nyakán kiakasztani a horgot, addigra legalább egy tucat kéz markolta diadalmasan, és vitték a tejtátvevőhely épületébe. Senkit sem zavart, hogy a gerendán még itt-ott táncoltak a lángok, és a fekete seb sem gyógyult be az égen, csak beleolvadt lassan az éjszaka sötétjébe. Mindenki a parton nyüzsgött, szájról szájra járt a kifogott nő testalkata, méretei, származása, szépsége és fogyatékoságai, mint valami legenda. Egymásnak ellentmondó hírek kószáltak a közkatonák, illetve a területi védelmiek között a haja színéről és a melleiről. Az elbeszéltekből kiderült, hogy valójában nagyon kevesen láthatták. Két szabadcsapatos verekedett a kapuban, de a többiek is egyre hangosabb szóval akarták eldönteni, mi legyen a sorrend. Mi reményvesztetten bandukoltunk vissza szálláshelyünkre, a valamikori bolt üres

polcaihoz. M. a műanyag ecetestartályok között izgatottan rendezgette a holmiját, csak neki lehetett esélye a sorban állásra, „végül is ő fogta ki a vízből, az övé a zsákmány”, mondta az egyik sorkatona, mások kajánul megjegyezték: „no azért nem ő lesz az első”, erre M. izgatottan kirohant a teremből. Egész éjszaka csak arról folyt a szó, ki hogyan, milyen pózban és hányszor dugná meg a nőt.

Így köszöntött ránk a nyári reggel. M. nem került elő. Ketten mentünk járőrözni S.-sel a falu felé. Csak rajta látszott meg, hogy rendesen kialudta magát, persze, könnyen ment az alvás. A jobb szeme zöldre váltott, csak a bordáit fájlalta, nem az ütés miatt, hanem a hányástól, mert egész nap öklendezett. Alig találkoztunk valakivel az utcákon. Egyébként sem láttak bennünket szívesen sehol. A kerítésre könyököltünk, és elszívtunk egy cigarettát a kemény haditartalékból.

A kocsizúgásra S. eldobta a cigarettáját, és kiállt az útra, integetett mind a két kezével. A békefenntartók fehér dzsipje random sétakocsikázott a faluban. S. odahajolt a vezetőhöz, és néhány rövid angol mondatban a tudtára adta a rönkön menekülő nő esetét. „Nem is sejtéd, mit csinálnak ezek az árulókkal”, mondtam neki aztán. „Nem is sejtéd, mit élt át az a nő az éjszaka”, válaszolta. A dzsip régen elporzott, nyugodt léptekkel mentünk végig a főutcán. Néhány önkéntest láttunk szédelegni a távolban. A tejátvevőhelynél még mindig nagyon lármáztak, hallani sem akartak róla, hogy bemenjünk. „Semmi jelentés, ti ebből kimaradtok, fiúkák” – röhögött az ajtónálló. Visszamentünk a szálláshelyünkre.

M. éppen egy cingár katona nyakát szorongatta, mert állítólag ellopta a Smith & Wessonját. S. vizes szőlőlevelekkel borogatta a szemét, leheveredett egy halom kiürült cukroszsákra. „Megjöttek a kék sapkások”, kiabálták kintről. Rohantam fel a dombon, hogy szemtanúja legyek az igazságszolgáltatásnak. Ravaszak voltak: úgy tűnt, mintha csak a szokásos látogatásra érkeznének Duléhoz, az ajtónállónak sem lehetett semmi kifogása a vendégség ellen. A kék sapkás tiszt pedig mintha véletlenül rossz ajtót nyitott volna ki, az egyik önkéntes letolt nadrággal bukda-csolt ki a kapun. Előkerült a következő percben Dule is, és invitálta volna vendégét az irodájába, de az hajthatatlan maradt, akkor már kíváncsi lett a nagy sietség okára. Senki sem állhatott a szerencsétlen nő menekülésének útjába. Sebtében magára kapta a szoknyáját, mintha továbbra is menekülnie kellene, mellét karjával takarta. Lehajtott fejjel, csapzott hajjal állt a tisztás közepén az embergyűrűben, mint az élítéltek. Meg sem lehetett becsülni a korát, tizennyolc éppúgy lehetett, mint negyven, napbarnított arcát keménnyé sarkosította a gyűlölet. Mindenki azt várta tőle, hogy elsírja magát, hogy a földön fetrengjen megalázottságában, de rácáfolt önmagára, egyszerűen tudta, hogy most minden szem rámered, meg sem mozdult, nem szégyellte a karján a véraláfutásokat, a testén az erőszak sebeit, és hogy a lábszárán sűrű, takonyszerű folyam indul lassan térde felé.

A békefenntartók autójának kinyílt az ajtaja, és az egyik kék sapkás katona plédet borított a nőre. Hagyta, hogy betakarják, mintha fázna. A hátsó ülésre fektették.

Mire a por elült az autó után, mi is szétszéledtünk. Dule a jelentést követelte a járőröktől. Szöktünk a bokrokon át szerteszét. Ketten indultunk M.-mel a szokott útvonalon. Aznap szokatlanul gyakran szólt a géppuska a hegy mögött, és Dule hangszerei is szépen hallatták hangjukat.

„Talán a robbanásakor veszítettem el a lövészárokból, amikor oda hasaltunk.” M. még mindig Smith & Wessonját kereste. Követtem a lövészárók mentén. Semmitmondó dolgokkal tereltem el a figyelmemet.

A sapkám alól patakokban indult el a veríték, mint aki fejlövést kapott. A terepszínű ruhán már nem lehetett volna több folt, megköszörültem a torkom: „Most azt játsszuk, hogy te többé nem fordulsz hátra!” M. arcáról lerítt a meglepetés: „Szóval nem mersz a szemembe nézni, te tolvaj, azért ne fordulj vissza!” Hátracsavartam a kezét, és a fegyvert hátul a combjához nyomtam. Jóval erősebb nálam, tudtam, hogy másként könnyen kicselezne. „Miért nem mondtad, hogy a félautomata pisztolyom kell, szereztem volna neked is. Láttam rajtad, mennyire irigykedsz, amikor megmutattam”, próbált ravaszul csapdát állítani. „Azután beledobom a folyóba”, feszítettem tovább a húrt. „Mi után? Belelősz engem a folyóba? Aztán a félautomata pisztolyt is utánam dobod? Ilyen gyáva vagy, te tolvaj! Nem mersz megbirkózni velem szemtől szemben”, próbálkozott ismét. „Veled tényleg nem mernék még egyszer egy teremben aludni”, nyomtam a húsába a revolver csövét, tudta, ha ellövöm a lábát, nem futhat el. „Te igazságbajnoka! Hát kifogta volna valaki más! Különben is: rossz nő volt. Ha én nem fogom ki, nem állhattam volna sorba...” – habogott. „De sorban állhattál volna, jutalmul a kecskéért!” Megpróbálta kiszabadítani a karját, de akkor ismét belenyomtam a félautomata pisztoly csövét. „Ezt honnan tudod?” – kérdezte megadóan. „Onnan, hogy már két napja nem ettél velünk sóskát.” Őszintén elnevette magát, és felém fordította a fejét: „Te hülye, most ezért akarsz a folyóba ölni?” Nem válaszoltam mindjárt, csak útnak indítottam a falu szélén az erdő felé. „Egy szóval sem mondtam, hogy meg akarlak ölni.” Csak a saját lépteink sercegését hallottuk a fövényen. „Akkor meg mit sétálgatunk itt a bokrok között, mint a birkák?” Megint nem szóltam, egyre távolabb kerültünk Dule körzetétől, feltűnt előttünk az ösvény, amely az ellenség lőállása felé visz. „Áruló vagy, áruló, áruló, áruló, áruló!” – kiabálta, én pedig noszogattam a félautomata pisztollyal, hogy menjünk csak szaporán, tudtam, hogy csak ezen az ösvényen juthatok élve haza.